

ANDRZEJ SIKORSKI

MAZOWIECKA LINIA DZIAŁYŃSKICH H. OGOŃCZYK

Działyńscy herbu Ogończyk zaliczają się do rodzin, które na przestrzeni nowożytnych dziejów wchodziły w skład elit społecznych Rzeczypospolitej szlacheckiej. Rodzina ta wydała, jak obliczył Stefan Kieniewicz, dwudziestu dziewięciu senatorów, ponadto jej członkowie piastowali inne ważne stanowiska¹. Skoligacona była też ze wszystkimi liczącymi się rodami w Rzeczypospolitej. W drugiej połowie XVII w. pozycja rodziny wyraźnie się obniżyła i dopiero w sto lat później wielkopolska linia Działyńskich osiągnęła znowu wysoką pozycję, głównie dzięki korzystnemu ożenkowi Augustyna, późniejszego wojewody kaliskiego, z wojewodzianką inowrocławską Anną Radomicką. Na przelomie XVIII i XIX w. jej członkowie uzyskali także pruski tytuł hrabiowski.

Mimo wysokiej pozycji rodziny, Działyńscy nie doczekali się żadnej monografii poza artykułami w herbarzach, w *Polskim słowniku biograficznym*, czy ostatnio, w *Słowniku biograficznym Pomorza Nadwiślańskiego*². Zestawienie genealogii rodziny, wedle stanu wiedzy z lat pięćdziesiątych, można również znaleźć w *Genealogii Włodzimierza Dworzaczka*, gdzie ilość informacji o mazowieckiej linii Działyńskich była stosunkowo niewielka. Ostatnio, przy okazji innych poszukiwań, odtworzono fragment genealogii Działyńskich z XVI-XVII w.³

W związku z tym postanowiono odtworzyć genealogię rodziny Działyńskich wraz z opisem ich stanu majątkowego i określeniem ich pozycji społecznej. Ze względu na fakt, że linie pomorska i wielkopolska są stosunkowo

¹ S. Kieniewicz, *Ignacy Działyński 1754-1797*, Kórnik 1930, s. 8.

² A. Boniecki, *Herbarz polski, Cz. I, Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, T. V, Warszawa 1902, s. 153-161; S. Uruski, A. A. Kosiński i A. Włodarski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, T. III, Warszawa 1906, s. 322-329; T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej* (dalej: ZK), T. III, Poznań 1881, s. 56-65 oraz tablica genealogiczna na wklejce; tamże, T. X, Poznań 1888, s. 71-128; J. Dunin-Borkowski, *Almanach Błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*, Bydgoszcz 1994 (reprint wydania z 1908), s. 92-94; J. Dunin-Borkowski, *Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich*, Lwów 1914, s. 217; *Polski słownik biograficzny*, T. VI Kraków 1948, s. 74-100 (32 biogramy); *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, T. I, Gdańsk 1992, s. 365-375 (19 biogramów).

³ W. Dworzaczek, *Genealogia. Tablice*, Warszawa 1959, tabl. 115-116; R. T. Prinke i A. Sikorski, *Królewska krew. Polscy potomkowie Piastów i innych dynastii panujących*, Poznań 1997, wg indeksu.

dobrze zbadane, w pierwszej kolejności zajęto się linią mazowiecką czyli potomkami wojewodzica chełmińskiego Sylwestra Działyńskiego. Punktem wyjścia do odtworzenia genealogii tej linii Działyńskich były materiały prof. Jerzego Łempickiego, ale udało się również odnaleźć wiele innych, nowych materiałów źródłowych⁴.

Protoplastą tej linii był Sylwester Działyński, syn wojewody chełmińskiego Jana (zmarłego w 1583 r.) i Elżbiety z Wilkanowskich h. Lis (zmarłej po 1560 r.). Sylwester był właścicielem (po ojcu) Chojnowa, Grotek i Karniszyna położonych w pow. szańskim ziemi zawkrzeńskiej województwa płockiego. W 1594 r. nabył od Wojciecha i Zofii z Rościszewskich Mireckich dobra Lasotki i Radotki w ziemi dobrzyńskiej. Sylwester zmarł pomiędzy 1605 a 1612 r. Przed 1589 r. ożenił się z Emerencjaną Dembowską h. Jelita, córką sędziego ziemskiego łęczyckiego – Tomasza, właścicielką dóbr Szczyt, Śleszyn i Sobótka w pow. orłowskim oraz miasta Sobota w pow. łęczyckim. Wiemy o niej jeszcze, że w 1603 r. dokonała, wraz z siostrzeńcem Pawłem Niszczyckim starościcem ciechanowskim, napadu na dwór Anny Latalskiej w Bieżuniu, a sama zmarła po 1622 r. Miała z Sylwestrem trzech synów: Mikołaja, Piotra i Felicjana, występującego w źródłach tylko w latach 1612-1613 i wkrótce potem najpewniej zmarłego, bezpotomnego i bezżennego oraz córkę Annę⁵. Anna 21 maja 1608 r. wstąpiła do klasztoru benedyktynek w Toruniu, 17 maja 1655 r. miała obłóczyny, a 15 lipca 1610 r. profesję. Ostatnie o niej wiadomości pochodzą z 30 września 1611 r., kiedy wspomniany jest jej posag klasztorny w wysokości 1000 złp oraz 21 lipca 1613 r., kiedy biskup Maciej Konopacki święcił zakonnicę⁶.

Mikołaj Działyński uczęszczał do szkoły w Pultusku, a w latach 1606-1609 był uczniem kolegium jezuickiego w Braniewie. Pomiedzy 1615 a 1617 r. otrzymał urząd podkomorzego dobrzyńskiego. Na sejmie 1618 r. został deputatem z ziemi dobrzyńskiej do Trybunału Radomskiego. Był właścicielem dóbr Karniszyn po ojcu, a w 1622 r. posiadał w ziemi dobrzyńskiej wieś Głowina, którą zastawił chorążemu łomżyńskiemu Feliksowi Iłowskiemu. W 1621 r. wydzierżawił na 3 lata od opactwa trzemeszeńskiego miasto Kazimierz w pow. łęczyckim. Mikołaj żonaty był z Anną Grzymułtowską h. Nieczuja, córką Janusza, kasztelana bydgoskiego i Barbary

⁴ Materiały te składają się z wpisów z ksiąg grodzkich z północnego Mazowsza oraz z XIX-wiecznych ksiąg hipotecznych. Prof. Jerzemu Łempickiemu składam serdeczne podziękowania za udostępnienie swoich materiałów i za owocne dyskusje o szlachezie mazowieckiej. Materiały prof. Łempickiego będą w dalszej części cytowane jako (ML).

⁵ AGAD, Księgi płockie grodzkie wieczyste (dalej: Płock. gr. wiecz.) 1560, 1585, 1589, 1591, 1594, 1603, 1605 (ML); AGAD, Księgi płockie grodzkie relacje 1613 (ML); AGAD, Księgi ciechanowskie grodzkie perpetuitatis (dalej: Ciechan. gr. perp.) 1598 (ML); *Teki Dworzaczka*, Poznań-Kórnik 1997, CD-ROM, BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGI\ZTPIOT.X#12; ZK, T. X, s. 82-83.

⁶ *Kronika benedyktynek toruńskich*, wyd. W. Szoldrski, Pelplin 1934, s. 54, 57, 59, 60, 62.

z Grudzińskich; w 1617 r. zapisał jej 20 tys. złp. posagu na dobrach odziedziczonych po ojcu. Mikołaj zmarł na przełomie 1622 i 1623 r. Anna w 1626 r. była już powtórnie zamężna, tym razem za Janem Żalińskim h. Poraj, synem Samuela wojewody malborskiego i Katarzyny z Tarnowskich h. Rola. W 1632 r. miała trzeciego męża, podkomorzego inowrocławskiego Andrzeja Ruszkowskiego h. Pobóg, od 7 marca 1640 r. kasztelana inowrocławskiego, zmarłego po 1652 r. Anna zmarła zaś pomiędzy 1638 a 1652 r.⁷ Z małżeństwa Mikołaja Działyńskiego i Anny pochodziła tylko jedna córka, Barbara, która w latach 1634 i 1640 sprzedała Zygmuntowi Walewskiemu, późniejszemu podkomorzemu rawskiemu, dobra Szeligi w pow. orłowskim i miasto Sobota. Pomędzy 1640 a 1652 r. Barbara została żoną Adama Sułowskiego h. własnego, syna wojewody rawskiego Krzysztofa i Doroty z Gostomskich. Żoną Sułowskiego miała być także niejaka Anna ze Skoloszyna, nie wiemy jednak po, czy przed, Barbarą⁸.

Piotr Działyński, drugi syn Sylwestra, również uczęszczał do gimnazjum w Braniewie w latach 1606-1608. 9 lipca 1624 r. został, po bracie Mikołaju, mianowany podkomorzym dobrzyńskim. Następnie, w latach 1654-1658 otrzymał kasztelanę dobrzyńską; informacja, jakoby ten właśnie Piotr przeszedł 20 lipca 1663 r. na województwo chełmińskie, zawarta w dotychczasowej literaturze, jest nieporozumieniem⁹. W każdym razie był on jedynym wśród potomków Sylwestra Działyńskiego senatorem. Jeżeli chodzi o jego działalność polityczną, to wiemy, że w 1632 r. był elektorem Władysława IV z ziemi dobrzyńskiej, a w 1637 r. został na sejmie wybrany deputatem z ziemi

⁷ *Uczniowie-sodalisi gimnazjum jezuitów w Brunsberdze (Braniewie) 1579-1623*, oprac. M. Inglot i L. Grzebień, Kraków 1998, s. 89; *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski i W. Stanek, Kórnik 1990, s. 187 i 89; *Volumina Legum* (dalej: VL) T. III, Petersburg 1859, s. 158; BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGI\P_RZ17_1.X#4276; BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGI\GN_1.X#6925; Płock. gr. wiecz. 1622 (ML); J. K. Dachnowski, *Herbarz szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, oprac. Z. Pentek, Kórnik 1995, s. 82-83; BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGINAKLO_1.X#1281; C:\REGESTY\KSIEGI\ZPIOT.X#569 i 929.

⁸ S. Leitgeber, *Walewscy*, Poznań 1966 (maszynopis), Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, rkps 1344, k. 15, 18; BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGI\ZPIOT.X#614 i 929. Nie udało się odnaleźć w źródłach córki Mikołaja za Brzeskim h. Topór wspomnianej przez Żychlińskiego, ZK X, s. 82.

⁹ A. Boniecki, *op. cit.*, s. 159; *Urzednicy kujawscy...*, s. 173; *Urzednicy Prus Królewskich XV i XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990, s. 77; *Słownik biograficzny Pomorza...*, s. 372 (artykuł J. Porazińskiego). Wojewodą chełmińskim w 1663 r. został bowiem Piotr Działyński, syn wojewody brzesko-kujawskiego Michała i Barbary Czarnkowskiej, żonaty z Marianną Chlewicką, wdową po Ferdynandzie Myszkowskim (po raz trzeci za Mikołajem Smoguleckim, kasztelanem gdańskim). Można się łatwo o tym przekonać z faktu nazywania dzieci Piotra (syna Sylwestra) synami zmarłego kasztelana dobrzyńskiego oraz informacji, że wojewoda chełmiński zmarł bezpotomnie; Płock. gr. wiecz. 1666, 1675 (ML); BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGINAKLO_1.X#5183.

dobrzyńskiej na Trybunał Radomski. W 1648 r. był, z kolei, elektorem Jana Kazimierza, także z ziemi dobrzyńskiej, a w 1659 r. został wybrany przez sejmik relacyjny dobrzyński deputatem do rozliczenia podatków. Uczestniczył też w sejmie nadzwyczajnym warszawskim z 1662 r., gdzie z ramienia senatu zatwierdzał raport jednej z komisji sejmowych. Piotr był właścicielem Chojnowa, Karniszyna, Grotka i Łążka. Dwie pierwsze wsie zastawił w 1622 r. Janowi Czerskiemu, staroście nowomiejskiemu, a Łążek w 1624 r. Stanisławowi Bojanowskiemu. W 1627 r. został wprowadzony do Żórawina, dóbr Wojciecha Przepiszewskiego w pow. sierpeckim. W 1632 r. zastawił Łążek Marcinowi Lipowskiemu, a w 1645 r. odstąpił tę wieś kasztelanowi raciejskiemu Pawłowi Rościszewskiemu i jego żonie Elżbiecie z Prusińskich vel Pruszyńskich (najprawdopodobniej dostał od nich te dobra z powrotem, skoro w następnych latach Łążek dalej pozostawał w rękach Działyńskich). W 1647 r. Andrzej Niszczycycki, sekretarz królewski, odstąpił Piotrowi kamienicę w Toruniu. W 1652 r. Piotr zastawił Grotki Pawłowi Sielskiemu, a w dwa lata później wydzierżawił mu je. Był również dzierżawcą ceł na Wiśle we Włocławku. Przed 1634 r. poślubił Mariannę Czerską h. Ogończyk, córkę Jana, starosty bobrownickiego i miał z niej synów Jana i Wociecha-Jana. Powtórnie żonaty był z Jadwigą Mycielską h. Dołęga, wdową po Piotrze Radojewskim. Jadwiga pochodziła ze znanej wielkopolskiej rodziny, choć z mniej zbadanej linii sieradzkiej; była córką Samuela i Anny Mączyńskiej h. Świnka. Piotr zmarł pomiędzy 1662 a 1666, Jadwiga po 1680 r. Z małżeństwa tego pochodziło troje dzieci: Marianna, zamężna za skarbnikiem łomżyńskim Mikołajem Wojsławskim h. Junosza, zmarłym po 1676 r. oraz Kazimierz i Władysław¹⁰.

Jan Działyński, syn kasztelana dobrzyńskiego Piotra z pierwszego małżeństwa, był protoplastą linii, która pozostała na północnym Mazowszu. W pierwszej kolejności omówimy historię tej gałęzi rodziny, a następnie wrócimy

¹⁰ *Uczniowie-sodalisi...*, s. 90; *Urzednicy kujawscy...*, s. 173, 187; *Elektorowie królów Władysława IV, Michala Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, oprac. J. Dunin-Borkowski i M. Dunin-Wasowicz, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, T. I, s. 48; *Lauda sejmików ziemi dobrzyńskiej*, wyd. F. Kluczycki, Kraków 1887 (*Acta historica res gestas Poloniae Illustrantia ab anno 1507 ad annum 1795*, T. X), s. 10; *Elektorów poczet, którzy niegdyś głosowali na elektów Jana Kazimierza roku 1648, Jana III roku 1674, Augusta II roku 1697 i Stanisława Augusta roku 1764*, oprac. O. Pietruski, Lwów 1849, s. 78; K. Mycielski, *Mycielscy. Zarys monografii*, Warszawa 1998, s. 20-21 i tabl. 3; *VL*, T. III, s. 433; T. IV, s. 413; *Płock. gr. wiecz. 1622, 1666, 1680 (MŁ)*; AGAD, *Księgi płockie grodzkie wieczyste aktykowane 1624/1626, 1645, 1647, 1652 (MŁ)*; AGAD, *Księgi płockie grodzkie relacje, manifesty, protestacje 1627 (MŁ)*; Ciechan. gr. perp. 1632, 1634 (MŁ); *Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1659-1665*, cz. II, oprac. Z. Górski, J. Pakulski i A. Tomczak, Toruń 1996, s. 311; S. Uruski, *op. cit.*, T. III, s. 327; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, T. IX, Lipsk 1842, s. 440.

do dwóch młodszych, przyrodnych braci Jana. W 1648 r. Jan był elektorem Jana Kazimierza z ziemi dobrzyńskiej, 13 sierpnia 1667 r. otrzymał tytuł podstolego dobrzyńskiego, w 1669 r. był elektorem Michała Korybuta z województwa plockiego, a w 1674 r. Jana III, również z województwa plockiego. Po ojcu odziedziczył Chojnowo, Grotki i Karniszyn, a zmarł między 1675 a 1680 r. Z nieznaney nam z imienia żony zostawił syna Piotra¹¹. Młodszy brat Jana, Wojciech-Jan, urodził się około 1645 r., wstąpił do stanu duchownego i 23 września 1667 r. został kanonikiem warmińskim. W 1674 r. posłował od króla na pruski sejmik generalny w Malborku; był wtedy sekretarzem królewskim. W 1676 r. był jednym z przedstawicieli kapituły warmińskiej na koronacji króla Jana III. Zmarł 4 listopada 1680 r. i został pochowany w katedrze we Fromborku, gdzie do dziś zachował się jego barokowy nagrobek¹².

Piotr Działyński w 1682 r. zeznał dług na Karniszynie u Ewy z Zielińskich Mdzewskiej. W 1687 r. został raz nazwany cześnikiem braclawskim; później już nigdy nie pojawia się w źródłach z tym urzędem, co raczej wskazuje na błąd w tej pierwszej zapisce. Przed 1685 r. poślubił Zofię z Bystramów h. Tarnawa, pochodzącą z Pomorza; była ona córką sędziego ziemskiego tczewskiego Baltazara oraz Aleksandry z Czapskich, a wdową po sędzim ziemskim czluchowskim Władysławie Wąglikowskim h. wł. zmarłym między 1676 a 1685 r. W latach 1687 i 1690 Piotr i Zofia wydzierżawili na 3 lata Karniszyn i Grotki Franciszkowi i Jadwidze z Dłutowskich Ważyńskim. Piotr zmarł pomiędzy 1690 a 1699 r., a Zofia po 1718 r. Z małżeństwa tego pochodziło troje dzieci: Jan, Remigian i Katarzyna¹³.

Jan, o którym wiemy, że służył w wojsku polskim w randze kapitana, był właścicielem części dóbr Niedziałki w pow. szreńskim, zapewne wniesionych mu przez żonę. Żoną jego była Elżbieta Zielińska h. Świnka, córka cześnika ciechanowskiego i Anny z Narzymskich. Jan zmarł pomiędzy 1713 a 1724 r., a wdowa po nim została żoną podstolego kijowskiego Jana Bromirskiego, syna Wojciecha i zmarła po 1729 r. Małżeństwo Jana i Elżbiety było bezdzietne¹⁴.

Katarzyna Działyńska (zwana też w źródłach Konstancją) miała dwóch mężów. Pierwszym, występującym w tej roli w 1699 r., był Maciej Niemojewski

¹¹ *Urzednicy kujawscy...*, s. 191-192; *Elektorowie...*, s. 48; *Elektorów poczet...*, s. 78.

¹² S. Achremczyk, *Życie polityczne Prus Królewskich i Warmii w latach 1660-1703*, Olsztyn 1991, s. 120; *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, Olsztyn 1996, s. 51-51; E. Brachvogel, *Die Grabmäler im Dom zu Frauenburg*, „Zeitschrift für die Geschichte und Alterthumskunde Ermlands”, 23:1929, s. 752; A. Eichhorn, *Geschichte der ermländischen Bischofswahlen*, tamże, 1:1860, s. 547.

¹³ *Urzednicy Prus Królewskich...*, s. 85; Plock. gr. wiecz. 1682, 1687, 1690, 1718 (MŁ); AGAD, Księgi bobrownickie grodzkie wieczyste (dalej: Bobr. gr. wiecz.) 1699 (MŁ); BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGINP_IN1718.X#1141; BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGI/ZPIOT. X#1360.

¹⁴ Plock. gr. wiecz. 1699, 1703, 1708, 1709, 1713, 1724, 1729 (MŁ); BK-CD#1v120\REGESTYKSIEGI/ZPIOT.X#1282.

h. Rola, syn Władysława, sędziego ziemskiego inowrocławskiego i Doroty z Trzebuchowskich. Drugim był Antoni Zboiński h. Ogończyk, nazywany mężem Katarzyny w 1713 r. Był to syn podkomorzego dobrzyńskiego Wojciecha i Teresy z Ubyszów, w latach 1708-1715 występował jako podstoli dobrzyński, 29 marca 1727 r. mianowany został podstolim bydgoskim (zrezygnował z urzędu około 7 września 1752 r.). Katarzyna z Działyńskich 1° voto Zboińska, 2° voto Niemojewska zmarła przed 1761 r.¹⁵

Remigian Działyński, drugi syn Piotra, pojawia się w źródłach od 1699 r., kiedy wraz z matką i bratem zastawiał Karniszyn i Grotki Józefowi Pudłowskiemu. W 1703 r. wydzierżawili oni Łązek komornikowi granicznemu i burgrabiemu plockiemu Władysławowi Makomaskiemu, a w 1708 r. tę samą wieś – stolnikostwu sanockim Franciszkowi i Elżbiecie z Rościszewskich Rybińskim. W 1709 r. z bratem Janem zastawili tymże Rybińskim Karniszyn, Grotki i Łązek. Około 1715 r. Remigian poślubił Izabellę Dunin, córkę stolnika nowogródzkiego Aleksandra; był wtedy nazywany dziedzicem Głuźka w pow. szreńskim. Rodzina Izabelli związana była z radomskim, bowiem w 1757 r. jej synowa i wnuki odziedziczyli po niej dobra Kuczki w pow. radomskim. Oboje małżonkowie zmarli między 1715 a 1723 r. Z małżeństwa tego znamy następujące dzieci: Mariannę, Antoniego, Annę, Elżbietę i Helenę¹⁶. Marianna była żoną (ślub odbył się przed 1724 r.) Antoniego Mniewskiego h. Ogończyk, syna Pawła, kasztelana brzezińskiego; umarł on pomiędzy 1733 a 1740 r., podczas gdy Marianna pomiędzy 1740 a 1759 r.¹⁷ Anna przed 1730 r. poślubiła cześnika sanockiego (w niektórych źródłach nazywanego cześnikiem stężyckim) Jana Górskiego, syna Jacka i Marianny z Szyskich; Jan i Marianna zmarli po 1761 r.¹⁸ Najmłodsza z córek Remigiana, Helena, była dwukrotnie zamężna. Jej pierwszym mężem, poślubionym przed 1747 r., był Benedykt Świątosławski h. Rola, syn Mikołaja (właśnie w 1747 r. brat Antoni zapisał Helenie i Benedyktowi 7 tys. tyńfów na swych dobrach). Drugim zaś mężem, którego poślubiła przed 1768 r., był Piotr Piniński h. Jastrzębiec, syn Mikołaja i Teresy Szadurskiej. Był on właścicielem Pyszkowa i Wietrzychowic w pow. przedeckim, przed 1757 r. został podczaszym parnawskim, a zmarł po 1791 r.¹⁹

¹⁵ *Urzednicy kujawscy...*, s. 74; Bobr. gr. wiecz. 1699 i Plock. gr. wiecz. 1708, 1715, 1761 (MŁ); BK-CD#1v120REGESTYKSIEGIZTPIOT.X#197; S. Uruski, *op. cit.*, T. XII, Warszawa 1915, s. 106.

¹⁶ Plock. gr. wiecz. 1699, 1703, 1708, 1709, 1715 1723 i 1757; Ciechan.gr.perept. 1715 (MŁ).

¹⁷ Plock. gr. wiecz. 1724, 1740, 1759 (MŁ); S. Uruski, *op. cit.*, T. XI, Warszawa 1914, s. 171.

¹⁸ Plock. gr. wiecz. 1730, 1745, 1761 (MŁ).

¹⁹ Plock. gr. wiecz. 1747, 1757 (MŁ); Plock. gr. wiecz. 193, s. 761-762; AGAD, Księgi przedeckie grodzkie inskrypcje 91, k. 7-8 i 61; 99, k. 234; S. Uruski, *op. cit.*, T. XIV, Warszawa 1917, s. 18 podaje błędnie, że Piotr był synem Wojciecha i Marianny z Dydyńskich.

Antoni Działyński, syn Remigiana i Izabelli z Duninów, był po ojcu dziedzicem dóbr Chojnowa oraz Grotek, Karniszyna i Łążka²⁰. Łążek sprzedał w 1739 r., za 14 tys. tyńfów cześnikowi sanockiemu Janowi Górskiemu, swojemu szwagrowi. Odziedziczone po stryju Janie części Niedzialek sprzedał w 1743 r. za 700 tyńfów cześnikowi nowogrodzkiemu Maciejowi Niedzialkowskiemu; Grotki i Karniszyn sprzedał zaś w 1747 r., za 20 tys. tyńfów, staroście rostockiemu Andrzejowi Zamoyskiemu, późniejszemu kanclerzowi koronnemu, synowi wojewody smoleńskiego Michała-Zdzisława i Anny z Działyńskich, która pochodziła z linii pruskiej²¹. Po 1745 r. Antoni Działyński został mianowany podstolim zawkrzeńskim, a pomiędzy 1737 a 1743 r. ożenił się z Marianną Orlewską h. Cielątkowa, córką Jana i Antoniny z Sudraskich, wdową po Kazimierzu Nałęczu chorążym dobrzyńskim²². Antoni zmarł pomiędzy 1753 a 1757 r., a po jego śmierci Marianna z Orlewskich wyszła za mąż po raz trzeci poślubiając Jana Karskiego; żyła jeszcze w 1772 r. Antoni Działyński miał z niej pięcioro dzieci: Antoninę, Jana, Stanisława, Józefa i Antoniego²³.

Antonina Działyńska, urodzona w 1741 r., przed 1780 r. została żoną Pawła, który był synem chorążego kijowskiego Jana Antonowicza i Marianny z Podoskich. Rodzina Antonowiczów w XIX w. używała herbu Andrault de Buy. Mąż Antoniny, mimo egzotycznie brzmiącego urzędu ziemskiego jego ojca, był związany z ziemią dobrzyńską, a reszta rodziny z Mazowszem od drugiej połowy XVII w. Paweł w latach 1769-1793 był komornikiem i regentem ziemskim plockim, zmarł pomiędzy 1793 a 1813 r. Antonina z Działyńskich Antonowiczowa zmarła w 1813 r. pozostawiając syna Michała²⁴.

Jan Działyński urodził się w 1747 r., a w 1771 r. był w nowicjacie oo. dominikanów w Płocku pod imieniem Franciszka; kwitował wtedy swoich braci z kwoty 4 tys. złp., które miał zapisane na Chojnowie; z tego 2 tys. złp. przeznaczył na klasztor²⁵.

²⁰ *Słownik historyczno-geograficzny województwa plockiego w średniowieczu*, z. 1-4, oprac. A. Borkiewicz-Celińska, Wrocław [i in.] 1980 - 2000, s. 39, 96, 114, 174-175.

²¹ Płock. gr. wiecz. T. 192, k. 772-778; BK-CD#1v120\REGESTYKSIIEGNI\ZIPIOT.X#1282; Płock. gr. wiecz. 193, k. 672-674.

²² *Urzednicy kujawscy...*, s. 168; BK-CD#1v120\REGESTYKSIIEGIN\ZIPIOT.X#1284; Płock. gr. wiecz. 1744, 1772 (MŁ).

²³ Ciechan. gr. perp. 1753 oraz Płock. gr. wiecz. 1757 (MŁ).

²⁴ AGAD, Ciechan. gr. perp. t. 173, k. 65-65v; Księga hipoteczna dóbr Dunaj oraz Księga hipoteczna dóbr Siecień (MŁ); A. Boniecki, *op. cit.*, T. I, Warszawa 1899, s. 44-45, tenże, *Uzupełnienia i sprostowania do części I*, Warszawa 1901, s. 45; S. Uruski, *op. cit.*, T. I, Warszawa 1904, s. 41.

²⁵ Płock. gr. wiecz. 207, s. 323-324. Nie wiadomo, czy wymieniony w *Elektorów poczet...*, s. 78 i przez Bonieckiego, *op. cit.*, T. V, s. 161 Jan Działyński, który podpisał w 1764 r.

Stanisław Działyński urodził się w 1751 r. W 1772 r., wraz z bratem Antonim, dziedziczył w Chojnowie. W 1773 r. był chorążym wojsk koronnych, a w 1793 rewizorem skarbu koronnego; w 1807 r. był rewizorem w Mławie, a w następnym roku konsyliarzem Izby Administracji Publicznej Departamentu Bydgoskiego Księstwa Warszawskiego. Dalszych jego losów nie znamy²⁶.

Józef Działyński występuje w plockich księgach tylko raz, w 1787 r., kiedy to darowywał poddanego Maciejowi Kuczborskiemu, wojskiemu większemu plockiemu²⁷.

Antoni Działyński urodził się w 1754 r., a zmarł 30 października 1824 r. w Warszawie. W 1772 r. był wraz z bratem Stanisławem dziedzicem Chojnowa. W XIX-wiecznych metrykach stanu cywilnego nazywany był podstolim zawkrzeńskim, ale tytułu tego nigdy naprawdę nie miał – był tylko podstolicem. W 1810 r. został pisarzem magazynu solnego w Dybowie koło Torunia. W roku następnym próbował zostać pisarzem solnym w Modlinie i Bobrownikach, ale to mu się nie udało. Od 1818 r. mieszkał w Warszawie, na Nowym Mieście, przy ul. Zakroczymskiej nr 1853; nie wiemy natomiast, kiedy i w jakich okolicznościach utracił Chojnowo. Antoni w 1793 r. poślubił Katarzynę Kossakowską, urodzoną około 1764/1769 r., zmarłą 12 kwietnia 1838 r. w Warszawie. Nic nie wiadomo o jej pochodzeniu; być może była córką związanego z ziemią ciechanowską komornika ziemskiego różańskiego Franciszka Kossakowskiego, syna Jana-Franciszka. Antoni Działyński miał z Katarzyną trzy córki: Mariannę, Domicellę i Bogumiłę²⁸.

Marianna Działyńska urodziła się około 1796/1800 r. w Chojnowie. 21 stycznia 1818 r. poślubiła w Warszawie Józefa Wentzla (Wentz`la), wdowca (o jego

elekcję Stanisława Augusta z województwem plockim, jest tożsamy z naszym Janem. (w *Volumina Legum* ten elektor nazwany jest Ignacym; *VL*, T. VII, Petersburg 1860, s. 124).

²⁶ Plock. gr. wiecz. 1772 (ML). Wbrew twierdzeniu Boruckiego Stanisław nie był właścicielem Działyńia z przyległościami, które to dobra należały do linii kórnickiej; M. Borucki, *Ziemia kujawska pod względem historycznym, jeograficznym, ekonomicznym i statystycznym*, Włocławek 1883, s. 36; *Kalendarzyk polityczny, chronologiczny i historyczny na Rok Pański 1808*, Warszawa 1808, s. 90.

²⁷ Ciechan. gr. perp. 1787 (ML). Wbrew niektórym publikacjom (P. Gałkowski, *Genealogia ziemianstwa ziemi dobrzyńskiej w XIX – XX w.*, Rypin 1997, s. 107) nie był on właścicielem Kijaszkowa w pow. lipnowskim, te należało do linii kórnickiej. W 1787 r. generał Ignacy Działyński zastawił te dobra Szymonowi i Katarzynie z Sumińskich Rościszewskim; AGAD, Księgi bobrownickie grodzkie relacje 1787 (ML). Właścicielem Kijaszkowa Ignacy był jeszcze w 1789 r.; później dobra te przeszły do rodziny Łukowskich; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* (dalej: *SGKP*), T. IV, Warszawa 1883, s. 59.

²⁸ Plock. gr. wiecz. 1772 (ML); Ciechan. gr. perpet. 173, k. 115v i 193-193v; Korespondencja staropolska z archiwum Działyńskich, Biblioteka Kórnicka PAN (dalej: BK), rkps 7280, k. 49-54; A. Boniecki, *op. cit.*, s. 155 i tablica genealogiczna po s. 160; Archiwum Państwowe m.st. Warszawy (dalej: APW), Księga zgonów gminy warszawskiej II cyrkulu 1824, k. 119, nr 474; Księga urodzeń gminy warszawskiej II cyrkulu 1818, k. 107, nr 420; Księga urodzonych, zaślubionych i zgonów parafii Nawiedzenia NMP w Warszawie 1838, s. 920, nr 364.

pierwszej żonie nic nie wiadomo), pochodzącego z Krakowa, urodzonego około 1796 r., syna Maksymiliana i Tekli Wierzchniakowskiej. Wcześniej był on porucznikiem wojsk polskich i kawalerem Srebrnego Krzyża Wojskowego, a później pracował jako urzędnik w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, dochodząc do rangi radcy stanu i naczelnika Sekcji Przychodów i Kunsztów; był także członkiem dyrekcji Wyścigów Konnych. W 1836 r. uzyskał szlachectwo w Królestwie Polskim z herbem Zbroja, z racji posiadania Orderu św. Stanisława 3 kl. (posiadał jeszcze Order św. Anny 2 kl.). Józef Wentzl zmarł w okresie 1850-1854. Marianna z Działyńskich Wentzłowa 15 lutego 1839 r. wylegitymowała się ze szlachectwa w guberni warszawskiej i została wpisana do księgi szlachty dziedzicznej posiadającej szlachectwo uzyskane przed ogłoszeniem prawa. Mieszkała zdaje się jednak na terenie guberni płockiej, bowiem już 17 stycznia następnego roku przeniesiono ten zapis do ksiąg guberni płockiej²⁹.

Domicella-Joanna Działyńska urodziła się około 1801/1804 r. w Radzikach. Pomiędzy 1834 a 1837 r. została żoną niejakiego Szląskowskiego. Ze względu na dość rzadkie nazwisko jej męża można, z dużym prawdopodobieństwem, zidentyfikować go z Józefem Kalasantym Szląskowskim. Urodził się on w 1804 r. w mieszczańskim rodzinie w Wieluniu. Ukończył szkoły w Radomiu, a następnie wydział prawa Uniwersytetu Warszawskiego i w 1829 r. uzyskał tytuł magistra praw. Później był wieloletnim pracownikiem Banku Polskiego w Warszawie, dochodząc do funkcji naczelnika sekcji w wydziale prawnym i depozytów. Jego pierwszą żoną była Niemka, pochodząca z księstwa Nassau, Anna Galle 1° voto Kaczkowska, urodzona około 1796 r., a zmarła 8 lutego 1834 r. Józef Szląkowski zmarł 12 września 1876 r. w Wolominie koło Warszawy, a pochowany został 14 września na cmentarzu w sąsiedniej Kobylce. Z pierwszą żoną miał dwie córki – nie wiemy czy miał dzieci z drugą. Domicella-Joanna z Działyńskich Szląkowska w 1837 r. legitymowała się ze szlachectwa w Królestwie Polskim, a zmarła po 1876 r.³⁰.

²⁹ Według A. Bonieckiego, *op. cit.*, Marianna urodziła się w Grudusku koło Przasnysza; APW, Księga zaślubionych gminy warszawskiej II cyrkulu 1818, k. 14-14v, nr 14. Wbrew twierdzeniu Uruskiego (S. Uruski, *op. cit.*, s. 329), mąż Marii nie był identyczny z Maciejem, dyrektorem Banku Polskiego, urodzonym w Krakowie 1789 r., a zmarłym w styryjskim uzdrowisku Gleichenberg 5 sierpnia 1868 r. Maciej to brat Józefa Wentzla; AGAD, Deputacja Szlachecka i Kancelaria Marszałka Szlachty Guberni Warszawskiej, sygn. 175, k. 1-23; sygn. 427, k. 15v-16; „Rocznik urzędowy... Królestwa Polskiego w 1850 r.”, s. 203 i 297; „Rocznik urzędowy... 1854”, *passim*; *Skorowidz mieszkańców miasta Warszawy z przedmieściami na rok 1854*, Warszawa 1854, s. 356; *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861*, oprac. E. Sęczyś, Warszawa 2000, s. 148, 749.

³⁰ APW, Księga zaślubionych parafii Nawiedzenia NMP w Warszawie 1834, s. 87, nr 173; R. Gerber, *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Wrocław [i in.] 1977, s. 213; „Rocznik urzędowy... 1856”, s. 657; *Przewodnik warszawski informacyjno-adresowy na rok 1869* wyd. W. Dzierżanowski, Warszawa 1869, s. 92; „Kurier Warszawski” nr 201 z 14 IX 1876; cmentarz parafialny w Kobylce, kwatery B3, rząd 3.

Bogumiła Działyńska, najmłodsza córka podstolego Antoniego i Kossakowskiej, urodziła się około 1803/1808 r. w Ciechanowie. 11 lutego 1827 r. poślubiła w Warszawie Ludwika Woyniłłowicza, wdowca po Tekli z Zięteckich (zmarłej w 1825 r.). Ludwik pochodził ze znanej litewskiej rodziny h. własnego, urodził się około 1795 r. w Łukowinach w pow. stawiskim (w guberni grodzieńskiej) jako syn Pawła i Winifredy z Wiśniewskich. W chwili ślubu z Bogumiłą był podporucznikiem pułku grenadierów gwardii wojsk polskich oraz kawalerem Legii Honorowej i Krzyża Wojskowego. Wziął udział w wojnie polsko-rosyjskiej 1831 r. i został odznaczony Krzyżem Złotym Orderu *Virtuti Militari*. Po upadku powstania służył w randze kapitana w rotach inwalidnych straży wewnętrznej (w okręgu 9). Po raz ostatni małżeństwo Woyniłłowiczów pojawia się w źródłach warszawskich w 1838 r.; później przenieśli się oni do Cesarstwa Rosyjskiego, gdzie Ludwik żył jeszcze w 1858 r.³¹

Wróćmy teraz do młodszych, przyrodniczych braci Jana Działyńskiego, podstolego dobrzyńskiego, a synów kasztelana dobrzyńskiego Piotra i Jadwigi z Mycielskich. Kazimierz był właścicielem dóbr Więclawice i Ostrowce w ziemi dobrzyńskiej, zapewne wniesionych przez żonę, które to dobra odstąpił Janowi Żółtowskiemu w 1695 r. W 1669 r. podpisał elekcję Michała Korybuta z ziemią dobrzyńską, a zmarł pomiędzy 1706 a 1721 r. Przed 1678 r. ożenił się z Zofią Gembartówną h. Jastrzębiec, zmarłą po 1706 r., córką łowczego dobrzyńskiego Aleksandra i Anny z Kossobudzkich. Miał z niej synów Józefa i Piotra oraz dwie córki Mariannę i Annę³². Józef służył w wojsku i w 1744 r., kiedy kwitował z długów swojego krewnego Józefa Lasockiego, jest określony jako towarzysz chorągwi pancernejszej. Jest niewykluczone, że to ten właśnie Józef Działyński poślubił 11 stycznia 1727 r. w kościele Mariackim w Krakowie Jadwigę Rządzkowską. Ponieważ 22 maja 1735 r. także Józef Działyński poślubił tamże Franciszkę Rączkowską, sądzimy, że była to kolejna żona tego samego Józefa³³. Piotr, drugi syn Kazimierza z Mycielskiej, w 1695 r., wraz z ojcem, odstępował dobra Żółtowskiemu, a w latach 1700-1720 występował jako kanonik regularny laterański w klasztorze w Czerwińsku³⁴. Marianna, córka Kazimierza, w 1701 r. poślubiła miecznika wiskiego Mikołaja Trzebińskiego, syna Samuela; oboje

³¹ APW, Księga zaślubionych parafii Nawiedzenia NMP w Warszawie 1827, s. 592, nr 46; *Xięga pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830*, Lwów 1881, s. 62; „Kurier Warszawski” nr 10 z 12 I 1858.

³² Płock. gr. wiecz. 1678, 1682, 1695 (MŁ); AGAD, Księgi wyszogrodzkie grodzkie wieczyste (dalej: Wysz.gr.wiecz.) 1721 (MŁ); AGAD, Księgi zakroczymskie grodzkie relacje 8, k. 833.

³³ Wysz.gr.wiecz 1744 (MŁ); J. Sygański, T. J., *Z dawnych metryk kościoła Maryackiego w Krakowie. Metryki ślubów. Część V. 1696-1721*, „Miesięcznik Heraldyczny”, T. IV (1911), s. 57.

³⁴ Bobr. gr. wiecz 1700 (MŁ); Wysz.gr.wiecz. 1725 (MŁ).

małżonkowie po raz ostatni występują w 1706 r., kiedy wydzierżawiają od klasztoru w Czerwińsku dobra Domasław w pow. nowomiejskim w ziemi zakroczymskiej³⁵. Wreszcie kolejna córka Kazimierza, Anna, w 1711 r. była żoną podstolego owruckiego Adama Masłowskiego h. Samson, dziedzica dóbr Ruda w ziemi wieluńskiej; Anna i Adam po raz ostatni pojawiają się w źródłach w 1721 r.³⁶

Władysław Działyński, ostatni z synów kasztelana Piotra, był właścicielem dóbr Osieczka, Barłogi, Podbiele i części Szetlewa w pow. konińskim, wniesionych mu w 1674 r. przez drugą żonę Dorotę Trąmpczyńską. W 1669 r., wraz z bratem, podpisał elekcję Michała Korybuta z ziemią dobrzyńską, a zmarł między 1676 a 1695 r.³⁷. Jego pierwszą żoną była Domicella Żegocka h. Jastrzębiec, córka Stanisława i Teresy z Grabskich, z której nie pozostawił potomstwa³⁸. Przed 1674 r. poślubił zaś Dorotę Trąmpczyńską h. Dryja. Była ona córką Wojciecha i Marianny z Zawadzkich i już wdową po podstolim kijowskim Łukaszu Giżyckim. Po śmierci Władysława Działyńskiego Dorota sprzedała w 1695 r. Osieczkę, Barłogi, Podbiele i części Szetlewa Maciejowi Słoneckiemu za 54 tys. złp. Dorota wyszła po raz trzeci za męża, tym razem za Marcjana-Jana Słuckiego h. Dołęga, który pomiędzy 1697 a 1699 r. został zamordowany przez Michała Gembarta; Dorota zmarła zaś pomiędzy 1702 a 1722 r.³⁹ Dziećmi tej pary byli Teresa oraz Jan⁴⁰. Teresa, zmarła pomiędzy 1724 a 1736 r., była żoną Wojciecha Lasockiego h. Dołęga. Był on synem podczaszego dobrzyńskiego Idziego-Wojciecha i Heleny Orłowskiej, 30 sierpnia 1701 r. został podczaszym dobrzyńskim, zmarł zaś pomiędzy 1732 a 1736 r.⁴¹

Jan Działyński, syn Władysława, podobnie jak ojciec, związany był nie tylko z ziemią dobrzyńską, ale również i z sąsiednimi Kujawami i ze wschodnią Wielkopolską. W 1707 r. darował wieś Myślborzyce, leżącą w ziemi dobrzyńskiej, braciom Tomaszowi, Wojciechowi i Jakubowi Paprockim. W 1711 r. stał się właścicielem Kobiernik w pow. plockim, które odstąpił mu Wojciech Gierzeński, a w 1725 r. sam odstąpił je z kolei Aleksandrowi Szygowskiemu, starościcowi kruszwickiemu i jego żonie Agnieszce z Karnkowskich. Jan Działyński był także posesorem połowy Witkowa w pow. gnieźnieńskim, dóbr należących do Jakuba Działyńskiego,

³⁵ Wysz. gr. wiecz. 1701, 1706 (MŁ).

³⁶ Wysz. gr. wiecz. 1721 (MŁ); *Szlachta wylegitymowana...*, s. 422.

³⁷ *Elektorowie...*, s. 48; BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGNIK\I_1718.X#2057; BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGIP_IN1718.X#13961.

³⁸ BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGNIKONIN.X#11271.

³⁹ BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGINPYZDRY_1.X#6684; BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGI_ZTPIOT.X# 496 i 1617.

⁴⁰ W *Tekach Dworzaczka* wymieniona jest także siostra Teresy, Joanna, występująca w 1724 r., ale sądzimy, że chodzi tu o Jana; BK-CD#1v120\REGESTY\KSIEGIN_ZTPIOT.X#594.

⁴¹ Płock. gr. wiecz. 1709 i Bobr. gr. wiecz. 1732, 1736 (MŁ); *Urzednicy kujawscy...*, s. 184-185.

późniejszego wojewody malborskiego z linii pruskiej, zmarłego w 1766 r. Drugą połowę trzymał stolnik poznański Franciszek Poniński. Jan był także właścicielem Sadłogoszczy w pow. gnieźnieńskim; ten ostatni majątek wniosła mu żona, bowiem przed 1711 r. ożenił się z Zofią-Zuzanną Kłobukowską h. Oksza, córką Stanisława i Ewy z Chociszewskich, ochrzczonej 22 lutego 1691 r. w Pakości. Jan zmarł na przelomie lat 1725 i 1726, a Zofia wyszła powtórnie za mąż, za Aleksandra Wolskiego. Owdowiała ponownie pomiędzy 1727 a 1730 r.; sama zmarła pomiędzy 1754 a 1766 r.⁴² Dziećmi Jana i Zofii byli: Wawrzyniec, Jakub, Franciszek-Kilian (ochrzczony 8 sierpnia 1720 r. w Pakości), Stefan (ochrzczony 12 lutego 1723 r. w Witkowie), Ludwik, Antoni i Anna. Jakub, Kilian, Stefan i Ludwik występują po raz ostatni w 1726 r. i zapewne wszyscy zmarli młodo, bowiem później już o nich nie słyhać⁴³. Wawrzyniec Działyński ochrzczony został 10(?) października 1718 r. w Pakości. On to po rodzicach został właścicielem dóbr Sadłogoszcz oraz Zalesie (w pow. gnieźnieńskim). 22 maja 1775 r. złożył hold królowi pruskiemu w Inowrocławiu; był wtedy wciąż właścicielem obu tych dóbr⁴⁴. Sadłogoszcz posiadał aż do śmierci, która miała miejsce właśnie w tych dobrach, w 1796 r.; pochowany został w Pakości 15 listopada tegoż roku⁴⁵. Anna Działyńska przed 1733 r. poślubiła Franciszka Łęskiego h. Dołęga, syna Andrzeja i Jadwigi Boguckiej, właściciela Radłowa w pow. kcyńskim. Franciszek zmarł 15 grudnia 1780 r. w Gnieźnie, a Anna, również w Gnieźnie, 17 sierpnia 1781 r. i została pochowana tamże w kościele Franciszkanów⁴⁶.

Z tej samej linii Działyńskich pochodził zapewne Marcin (wzmiankowany w 1758 r.), ale nie potrafimy określić dokładnie jego pochodzenia⁴⁷. Według spisów osób składających hold królowi pruskiemu po pierwszym rozbiore Antoniego Działyńskiego, brat Wawrzyńca, był w 1775 r. proboszczem w Lisewie

⁴² Płock. gr. wiecz. 1707, 1711 (ML); Wysz.gr.wiecz. 1715 (ML); BK-CD#1v120\REGESTYKSIĘGI\GN_1.X#11626; BK-CD#1v120\REGESTYKSIĘGI\GN_1.X#11944; BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3.X#20346; BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3.X#18887; BK-CD#1v120\REGESTYKSIĘGI\GN_1.X#13335; BK-CD#1v120\REGESTYKSIĘGI\KCYNIA.X#3655.

⁴³ BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3#20369 i 18865; BK-CD#1v120\REGESTYKSIĘGI\ZTPIOT.X#818.

⁴⁴ BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3#20367; M. Bär, *Westpreussen unter Friedrich dem Grossen*, T. II, Lipsk 1909 (*Publikationen aus den Königlichen Preussischen Staatsarchiven*, T. LXXXIV), s. 771; M. Bär, *Der ältesten Vasallenlisten über den Netzenbezirk*, „Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen”, T. XXVII:1912, s. 289, poz. 291 oraz s. 313, poz. 624.

⁴⁵ SGKP, T. XI, Warszawa 1890, s. 201; Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Liber Mortuorum parafii Pakość 1792-1796, s. 66.

⁴⁶ BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3#20143; BK-CD#1v120\MONOGARFIE\LAB-LOB#Łęccy.

⁴⁷ BK-CD#1v120\REGESTYMETRYKI\M3.X#20341.

w pow. bydgoskim; w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego* znajdujemy podobną informację, tyle że dotyczącą czasów około 1793 r. Jest to jednak pomyłka, bowiem proboszczem lisewskim był w tym czasie Antoni Łęski, syn Franciszka i Anny z Działyńskich⁴⁸. Dalsze losy tej linii Działyńskich nie są znane; brak jakichkolwiek o nich wzmianek w herbarzach czy XIX-wiecznej prasie; nie oznacza to jednak, że linia ta wymarła na przełomie XVIII i XIX w. Być może pochodzili z niej Tekla Działyńska oraz Napoleon Działyński.

Tekla Działyńska, córka Jana i Marianny z Łęskich, urodziła się około 1768 r. na terenie późniejszego Wielkiego Księstwa Poznańskiego, a zmarła 12 maja 1866 r. w Pultusku. Zamężna była za niejakim Mierzejewskim, zapewne Józefem h. Szeliga, synem Jacka i Marianny z Żórawskich, dzierżawcą dóbr Żebry w pow. pultuskim, wylegitymowanym ze szlachectwa w Królestwie Polskim w 1839 r.⁴⁹ Wielkopolskie pochodzenie i nazwisko panięskie matki Tekli – Łęska – sugerują pochodzenie z linii kasztelanica dobrzyńskiego Władysława Działyńskiego.

Za pochodzącego z linii mazowieckiej uważa się także niejakiego Napoleona Działyńskiego, urodzonego w 1812 r. (wg Bonieckiego). Rzeczywiście, z całą pewnością nie pochodził on z linii kórnickiej ani wołyńskiej; niestety o jego pochodzeniu nic bliższego nie udało się ustalić. Ten sam autor podaje, że w czasach Królestwa Polskiego Napoleon był urzędnikiem; niestety nie udało się tego potwierdzić w oparciu o „Kalendarzyki Polityczne”; ze względu na rok urodzenia mógł on być jedynie niższym rangą urzędnikiem i to w latach bezpośrednio przed powstaniem listopadowym. Napoleon wziął udział w powstaniu listopadowym i został wtedy mianowany porucznikiem ułanów, a następnie 1 Pułku Jazdy Augustowskiej. Wraz z korpusem generała Girolamo Ramorino przeszedł 16 września 1831 r. do Galicji. Później, od czerwca 1832 r. był na emigracji we Francji, a w okresie luty 1833 – październik 1835 w Wielkiej Brytanii. Po powrocie do Francji krótko studiował w Szkole Politechnicznej. Ostatnia o nim wiadomość pochodzi z 1837 r., kiedy w Madrycie miał agencję tłumaczeń i akademię języków. Niestety stan zachowania madryckich spisów mieszkańców (po 1890 r.), nie pozwala na odtworzenie dalszych losów Napoleona⁵⁰.

⁴⁸ M. Bär, *Der ältesten...*, loc. cit.; SGKP, T. XI, Warszawa 1890, s. 201; BK-CD#1v120\MONOGARFIE\LAB-LOB#Łęccy.

⁴⁹ A. Boniecki, op. cit. podaje, że Tekla była z domu Działyńska. Co ciekawsze, w oryginale metryki zgonu zapisano jej panięskie nazwisko, niewątpliwie błędnie, jako Mierzejewska; Archiwum Diecezjalne w Płocku, Akta zmarłych parafii Pultuskiej 1862-1872, k. 99, wpis 101; S. Uruski, op. cit., T. XI, Warszawa 1914, s. 30.

⁵⁰ „Nowy Kalendarzyk Polityczny” 1825-1830; A. Boniecki, op. cit.; R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów powstania listopadowego*, T. I, Warszawa 1995, s. 404; informacja Jose Maria Bern Eldeez Montalvo, dyrektora Archiwum Miejskiego (Archivo de Villa) w Madrycie z dnia 21 lutego 2001 r.

Z powyższych ustaleń wynika, że wedle obecnego stanu wiedzy, potomkowie kasztelanica dobrzyńskiego Jana Działyńskiego wymarli w linii męskiej na Antonim (zm. w 1824 r.) ewentualnie na jego bracie Stanisławie. Sądzymy, że potomkowie drugiego kasztelanica dobrzyńskiego Władysława, również wymarli w XIX w. Co prawda, w 1990 r., mieszkało w Polsce 55 osób noszących nazwisko Działyński, rozproszonych po całym obszarze kraju, ale nie należy sądzić, by wszyscy pochodzili ze szlacheckiej rodziny Działyńskich herbu Ogończyk⁵¹.

Dlaczego pozycja społeczna tej właśnie linii Działyńskich była zdecydowanie niższa niż pozostałych gałęzi rodziny? Wydaje się, że już wojewodzie Sylwester wyraźnie odstawał majątkowo od reszty rodziny, a nawet od swoich braci, posiadając tylko kilka wsi na północnym Mazowszu i w ziemi dobrzyńskiej. Nie uzyskał też żadnej królewskiej, podobnie jak i jego wszyscy potomkowie (jedynym wyjątkiem jest podkomorzy dobrzyński Piotr, który dzierżawił cło wiślane). Małżeństwa Działyńskich z tej linii były zawierane w grupie średniozamożnej szlachty; brakowało jakichkolwiek związków z rodzinami senatorskimi. Poza jednym krzesłem senatorskim mazowieccy Działyńscy mieli tylko kilka urzędów ziemskich. W przeciwieństwie do innych rodzin z tej warstwy, mazowieccy Działyńscy nie brali czynnego udziału w życiu politycznym, tak na szczeblu lokalnym, jak i ogólnopolskim. Zadziwiający jest praktycznie całkowity brak śladów udziału członków tej rodziny w życiu sejmikowym. Majątki odziedziczone po przodkach, składające się z 3 wsi, w zasadzie pozostały w jej ręku do połowy XVIII w. Majątki nabyte dzięki ożenkom szybko wychodziły z posiadania Działyńskich, głównie poprzez małżeństwa córek. Jednym wyjątkiem był Sadlogoszcz, którego wniesienie przez Ewę Kłobukowską spowodowało przeniesienie się tej linii rodziny na Pałuki. Co ciekawe, owe śluby zawierane z pannami z innych części kraju skutkowały przeniesieniem aktywności w tamte strony, a w następnym pokoleniu mariażami w rejonie pochodzenia matki. Na koniec podkreślmy, że pomimo upływu stuleci, istniał związek mazowieckich Działyńskich z magnackimi liniami rodziny. Synowie Sylwestra studiowali na początku XVII w. w Braniewie, niewątpliwie w związku z pozycją Działyńskich na Pomorzu. Jan Działyński na początku następnego stulecia dzierżawił dobra w Wielkopolsce od swych możnych kuzynów. Remigian Działyński oraz jego syn Antoni mieli liczne interesy z linią pomorską rodziny, co skończyło się, zresztą, sprzedażą jej części dóbr. W tym samym czasie Wawrzyniec z Sadlogoszcza załatwiał wiele spraw majątkowych Jakubowi Działyńskiemu, późniejszemu wojewodzie malborskiemu⁵². Wreszcie

⁵¹ *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, T. II, C-D, wyd. K. Rymut, Kraków 1992, s. 625.

⁵² Biblioteka Kórnicka, rkps 7245, k. 188-196 (listy Wawrzyńca z lat 1748-1755).

Antoni Działyński, w dobie Księstwa Warszawskiego zajmował stanowiska urzędnicze (dość niskie) dzięki protekcji senatora-wojewody Ksawerego Działyńskiego z linii kórnickiej⁵³.

⁵³ Biblioteka Kórnicka, rkps 7280, k. 49-54.

TABLICA 1

Sylwester DZIAŁYŃSKI
+ 1605/1612
x (p. 1589) Emerencjana
DEMBOWSKA, + po 1622

Mikołaj
podkomorzy dobrzyński
+ 1622/1623
x Anna GRZYMUŁTOWSKA
+ po 1638/1652

Barbara
+ po 1652
x po 1640
Adam SUŁOWSKI + po
1652

Piotr
kasztelan dobrzyński
+ 1662/1666
x (1) p. 1634 Marianna CZERSKA
+ po 1645
x (2) Jadwiga MYCIELSKA
+ po 1680

Felicjan
+ po 1613

Anna
benedyktynka w Toruniu
+ po 1613

1
Jan

1
Wojciech-Jan
kanonik warmiński
* ok. 1645, + 4-11-1680

2
Anna
x Mikołaj WOJSŁAWSKI
skarbnik łomżyński
+ po 1676

2
Kazimierz
+ 1706/1721
x Zofia GEMBART
+ po 1706

2
Władysław
+ po 1676/1695
x (1) Domicella ŻEGOCKA
x (2) p. 1674 Dorota
TRAMPCZYŃSKA
+ 1702/1722

TABLICA 2

Józef
x (1) 11-01-1727
Jadwiga RZĄDKOWSKA
x (2) 22-05-1735
Franciszka RĄCZKOWSKA

Piotr
kanonik regularny
+ po 1720

Marianna
+ po 1706
x 1701
Mikołaj TRZEBIŃSKI
miecznik wiski
+ po 1706

Anna
+ po 1721
x Adam MASŁOWSKI
podstoli owrucki
+ po 1721

Teresa
+ 1724/1736
x Wojciech LASOCKI
podczaszy dobrzyński
+ 1732/1736

Jan
+ 1725/1736
x p. 1711 Zofia-Zuzanna
KŁOBUKOWSKA
* 1691, + 1754/1766

Wawrzyniec
* 1718, + 1796

Jakub

Franciszek-Kilian
* 1720

Stefan
* 1723

Ludwik

Antoni

Anna
+ 17-08-1781
x p. 1733
Franciszek ŁĘSKI
+ 15-12-1780

TABLICA 2

Jan DZIAŁYŃSKI
podstoli dobrzyński
+ 1675/1680

Piotr
+ 1690/1699
x Zofia BYSTRAM
+ po 1718

Jan
kpt. wojsk polskich
+ 1713/1724
x Elżbieta ZIELIŃSKA
+ po 1729

Remigian
+ 1715/1722
x Izabella DUNIN
+ 1715/1723

Katarzyna (Konstancja?)
+ p. 1761
x (1) Maciej NIEMOJEWSKI
+ po 1699
x (2) Antoni ZBOIŃSKI
podstoli bydgoski, + po 1752

Marianna
+1740/1759
x p. 1724 Anoni MNIEWSKI
+ 1730/1740

Antoni
podstoli zawkrzeński
+1753/1757
x 1737/1744 Marianna
ORLEWSKA, + po 1773

Anna
+ po 1761
x Jan GÓRSKI
cześnik sanocki
+ po 1761

Helena (Elżbieta)
+ po 1768
x (1) Benedykt ŚWIĘTOSŁAWSKI
+ po 1747
x (2) Piotr PINIŃSKI
podczaszy pamawski
+ po 1791

Antonina
* 1741, + 1813
x p. 1780 Paweł
ANTONOWICZ
komornik zs. płocki
+1793/1813

Jan (o. Franciszek)
dominikanin
* 1747, + po 1771

Stanisław
rewizor skarbu
koronnego
* 1751, + po 1808

Józef
+ po 1787

Antoni
* 1754, + 30-10-1824
x 1793 Katarzyna
KOSSAKOWSKA
* ok. 1764/1769
+ 12-04-1838

Marianna
* ok. 1796/1800, + po 1840
x 21-01-1818 Józef WENTZEL
* ok. 1796, + ok. 1854

Domicella-Joanna
* ok. 1801/1804, + po 1876
x 1834/1837 Józef Kalasanty
SZŁĄSKOWSKI
* 1804, + 12-09-1876

Bogumiła
* 1803/1808, + po 1838
x 11-02-1827 Ludwik
WOYNIŁOWICZ
* ok. 1795, + po 1858

